

Lagutskottets betänkande

1980/81:2

med anledning av motion om åtgärder för att begränsa äktenskap med minderåriga

Ärendet

I betänkandet behandlas motion 1979/80:155 av Hans Petersson i Röstånga (fp) i vilken yrkas att riksdagen hos regeringen begär en kartläggning av utländska minderårigas giftermål i enlighet med vad som framförts i motionen samt förslag till åtgärder för att begränsa dessa barnäktenskap.

Remissyttrandena över motionen har avgivits av socialstyrelsen, statens invandrarverk, länsstyrelsen i Stockholms län samt sociala centralnämnden i Södertälje.

På lagutskottets begäran har socialutskottet avgivit yttrande över motionen och de inkomna remissyttrandena. Yttrandet har fogats som bilaga till betänkandet.

Gällande rätt

Enligt 2 kap. 1 § giftermålsbalken (GB) får den som är under 18 år inte ingå äktenskap utan tillstånd av länsstyrelsen i det län där den underåriga har sitt hemvist. I 2 kap. 5 § finns vissa föreskrifter angående förfarandet i sådana tillståndsärenden. Sålunda skall den underåriges vårdnadshavare som regel beredas tillfälle att yttra sig. Vidare skall vederbörande barnavårdsnämnd höras. Länsstyrelsens beslut kan överklagas till kammarrätten.

Innan äktenskapet ingås skall en prövning ske huvuvida hinder mot äktenskapet föreligger. Närmare bestämmelser härom finns i 3 kap. GB. Därvid gäller bl. a. att länsstyrelsens tillstånd för underårig att ingå äktenskap skall företes. Beträffande den som inte är eller skall vara kyrkobokförd i Sverige stadgas att han eller hon vid hindersprövningen skall förete det intyg från utländsk myndighet om sin behörighet som kan anskaffas.

I fråga om utländska medborgares rätt att ingå äktenskap finns särskilda bestämmelser i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap. Lagen bygger på nationalitetsprincipen, dvs. att medborgarskapet är avgörande för vilka rättsregler som skall tillämpas. Vissa andra länders internationella privaträtt bygger på domicilprincipen, som innebär att vederbörandes hemvist får styra valet av rättsregler. Enligt 1 kap. 1904 års lag gäller som huvudregel att om en utlänning vill ingå äktenskap skall hans eller hennes rätt därtill prövas enligt

lagen i den stat där han eller hon är medborgare. Utländsk medborgare som sedan minst två år har hemvist här i landet eller i annan främmande stat kan dock få sin rätt att ingå äktenskap prövad enligt svensk lag. Även en svensk medborgare som sedan minst två år har hemvist i främmande land kan få rätten att ingå äktenskap prövad enligt lagen i den staten. Ett ytterligare undantag från huvudregeln är att den som är under 15 år inte får ingå äktenskap i Sverige utan tillstånd av länsstyrelsen (1 kap. 3 § första punkten) även om rätten att ingå äktenskap skall prövas enligt utländsk lag. Även vissa andra äktenskapshinder skall iaktas oavsett vilken lag som skall tillämpas.

Beträffande ett äktenskap som ingåtts utomlands gäller enligt 1904 års lag att det anses giltigt i Sverige om det är giltigt antingen i den stat där det ingicks eller i den eller de stater som mannen och kvinnan var medborgare i och detta även om den svenska rätten lägger hinder i vägen för äktenskapet. Detta innebär exempelvis att ett äktenskap där ena parten är under 15 år blir gällande i Sverige om det ingåtts i ett land som medger äktenskap med underåriga.

Motionsmotivering

I motionen påpekas inledningsvis att Sverige sedan andra världskriget i allt högre grad blivit ett flernationellt samhälle. Invandrare har kommit från när och fjärran. Efter hand som vi fått ökad erfarenhet av denna invandring har det enligt motionären stått klart att invandrarnas olika kulturer i sig själva varit positiva för hela det svenska kulturlivet.

Dock finns det värderingar i några kulturer som motionären anser vara alltför främmande för att kunna tolereras i vårt samhälle. Det gäller främst synen på kvinnan och hennes plats i tillvaron. I några invandrarkulturer anses kvinnan alltjämt vara mannen underdånig och mannens personliga egendom, en mannens tjänare.

Motionären anser att riksdagen bör reagera mot att minderåriga flickor gifts bort. De är alltjämt barn oavsett vad äldre hemlandstraditioner säger. De utlovade flickorna har sällan något att själva säga till om och giftermålen sker många gånger mot deras egen vilja.

Motionären understryker att det är viktigt att vi har stor tolerans för främmande kulturer och traditioner. Men vi kan aldrig tolerera att man överskrider vissa grundläggande regler om frihet och rättvisa eller att man kränker människans rätt att av egen förmåga och vilja skapa och forma sin tillvaro. I och med att samhället accepterar dessa barnäktenskap torde toleranströskeln ha överskridits. Dessutom är det enligt motionären ovärdigt att svenska tjänstemän med hänvisning till hemlandstraditioner skall behöva utfärda hinderlöshetsintyg för att mycket unga flickor skall giftas bort.

Motionären erinrar om att av folkmängdsstatistiken framgår hur många mellan 15 och 17 år i vårt land som var gifta per den 31 december 1978. Bland

samtliga svenska medborgare var 2 pojkar och 52 flickor i denna åldersgrupp gifta. Bland de utländska medborgarna var 28 pojkar och 198 flickor gifta. Merparten av flickorna var från Turkiet (71) och från Grekland (63). Det torde däremot i dag, fortsätter motionären, saknas uppgifter om hur många ansökningar om minderåriga invandrarflickors giftermål som kommer in per år och på vilka grunder sådana ansökningar bifalls resp. avslås. En kartläggning av detta vore första steget i att minska antalet barnäktenskap.

Motionären framhåller vidare att svensk äktenskapslagstiftning kan kringgås genom att flickorna tas med till sitt hemland för att där giftas bort i enlighet med hemlandets lag. Därefter återvänder man som officiellt gift till Sverige. I undersökningen om de utländska barnäktenskapen bör det enligt motionären undersökas om och hur ofta man på detta sätt kringgår den svenska lagen.

Tidigare riksdagsbehandling

Regeln i 1904 års lag att en utländsk medborgare som är under 15 år inte får ingå äktenskap i Sverige utan länsstyrelsens tillstånd infördes 1973 (prop. 1973:158, LU 1973:42). Vid riksdagsbehandlingen av lagstiftningsärendet väcktes en motion vari förespråkades att samma åldersgräns borde föreskrivas i 1904 års lag som i GB. I sitt av riksdagen godkända betänkande framhöll lagutskottet att även om utländsk lag får tillämpas vid ingående av äktenskap inför svensk myndighet kan det någon gång hända att i den främmande rätten finns vissa bestämmelser vilkas tillämpning i vårt land skulle innebära en rättstillämpning i strid mot grunderna för svensk rättsordning och svenska offentliga intressen, s. k. ordre public. Utskottet hänvisade till att av hänsyn till svensk ordre public i 1 kap. 3 § föreslogs regler om vissa äktenskapshinder som alltid skall respekteras, oavsett vad den eljest tillämpliga lagen föreskriver. En sådan regel var bestämmelsen att den som är under 15 år aldrig får ingå äktenskap utan tillstånd av länsstyrelsen.

Utskottet erinrade om att vår internationella äktenskapslag ditintills saknat bestämmelser om minimiålder för äktenskap. Som framhölls i propositionen syntes det dock i hög grad motiverat av ordre public-hänsyn att lagen tar upp föreskrifter därom. Uppenbart skulle det enligt utskottet strida mot grunderna för svensk rättsordning att medge att barn får ingå äktenskap. En sådan föreskrift stod också i god överensstämmelse med FN-konventionen angående samtycke till, minimiålder för samt registrering av äktenskap. Utskottet pekade på att i det till grund för lagstiftningen liggande utredningsbetänkandet som skäl för att sätta åldersgränsen vid 15 år och inte vid 18 år som i GB anförts att giftermålsgränsen i vissa länder – också i Europa – var så låg åtminstone för kvinna att man inte lämpligen kunde sätta en högre generell gräns. Utskottet biträdde denna uppfattning. Utskottet framhöll vidare att vid remissbehandlingen inte riktats annan invändning mot den nya regeln än att hovrätten för västra Sverige motsatt sig att dispens

skulle kunna ges för den som är under 15 år att gifta sig. Föredragande statsrådet hade uttryckt förståelse för denna synpunkt. Utskottet hänvisade vidare till att statsrådet framhållit att det enligt svensk uppfattning otvivelaktigt var svårt att tänka sig att en myndighet skulle kunna samtycka till äktenskap för den som inte har uppnått 15 års ålder. Även utskottet ansåg att 15 år i princip var en alltför låg ålder för att ingå äktenskap. Utskottet hade därför förståelse för syftet med motionen. Såsom framhållits i propositionen borde möjligheten till dispens dock inte helt uteslutas, i synnerhet som i GB inte angavs någon nedre gräns för länsstyrelsens dispensmöjlighet och eftersom under de senaste åren i några fall dispens också lämnats den som inte uppnått 15 år att ingå äktenskap.

På grund av bl. a. det anförda tillstyrkte utskottet den föreslagna bestämmelsen i 1904 års lag och avstyrkte följaktligen bifall till motionen.

Motion till Europarådet

Frågan om äktenskap med minderåriga har år 1980 tagits upp i en motion till Europarådets parlamentariska församling. Huvudmotionär är Anna Eliasson och bakom motionen står även bl. a. Kurt Hugosson och Einar Larsson. I motionen föreslås att Europarådsförsamlingen skall rekommendera ministerkommittén att uppmana medlemsländernas regeringar att vidta erforderliga åtgärder i syfte att bereda underåriga bättre skydd mot påtvingade och alltför tidiga giftermål.

Översyn av frågor rörande invandringen och invandrarnas situation i Sverige

Regeringen har i år tillsatt en kommitté som skall se över frågor rörande invandringen och invandrarnas situation i Sverige. I direktiven (Dir. 1980:48) erinras bl. a. om att riksdagen år 1975 antagit riktlinjer för invandrar- och minoritetspolitiken med utgångspunkt i målen jämlikhet, valfrihet och samverkan. Valfrihetsmålets syfte är att ge alla människor i Sverige som vill tillhöra en etnisk eller språklig minoritet möjligheter till kulturell identitet och till att behålla och utveckla sitt språk och kulturarv. Det framhålls att valfrihetsmålet dock inte får tolkas som ett godtagande av sådana värderingar som starkt avviker från den grundsyn som kommer till uttryck i vår lagstiftning, rörande t. ex. jämställdhet mellan kvinnor och män eller barns rättigheter. Enligt direktiven skall utredningen ha i uppgift att dels se över 1968 års riktlinjer för den reglerade invandringen, dels överväga den fortsatta inriktningen av åtgärder för invandrare och minoriteter i Sverige. I sistnämnda hänseende framhålls bl. a. att kommittén bör föreslå de preciseringar i riktlinjerna som är nödvändiga, främst med hänsyn till valfrihetsmålet. Kommittén bör vara oförhindrad att efter hand pröva olika frågor med anknytning till invandrades och etniska minoriteters sociala,

arbetsmarknads-, utbildnings-, kulturella och religiösa situation, i den mån dessa frågor inte utreds i annan ordning.

Remissyttrandena

Socialstyrelsen är medveten om de problem som anförts i motionen och delar motionärens uppfattning att alltför tidiga äktenskap medverkar till att gifta tonåringar hamnar i ett ofördelaktigt läge beträffande studier, yrkesutbildning och den jämställdhet mellan könen som eftersträvas i Sverige.

Socialstyrelsen tillstyrker därför motionärens begäran om en kartläggning av utländska minderårigas giftermål och förslag för att begränsa dessa barnäktenskap. Enligt socialstyrelsen torde kartläggningen förslagsvis kunna ingå som en uppgift i den invandrapolitiska kommitté som regeringen kommer att tillsätta under 1980. Även jämställdhetskommittén som fått till uppgift att utreda invandrarkvinnornas situation skulle enligt socialstyrelsen kunna utföra en sådan kartläggning.

Statens invandrarverk (SIV) pekar inledningsvis på de av riksdagen antagna målen för invandrar- och minoritetspolitiken. Målen har sammanfattats i begreppen jämlikhet, valfrihet och samverkan. Som valfrihetsmålet närmare definierats i prop. 1975:26 innebär det att medlemmar av språkliga minoriteter skall kunna välja i vilken grad de vill uppgå i svensk kulturell identitet och i vilken grad de vill behålla och utveckla den ursprungliga identiteten. SIV anser att valfrihetsmålet är så allmänt formulerat, att det är först i den praktiska verksamheten som det kan ges konkret innehåll samt att valfrihetsmålet härvid kan komma i konflikt med grundläggande värderingar i det svenska samhället och att valfriheten i vissa fall kan behöva begränsas.

SIV framhåller att äktenskap med underåriga onekligen kan strida mot grundläggande värderingar i det svenska samhället och således vara ett område där valfriheten måste kunna begränsas. SIV ifrågasätter om nuvarande åldersgräns på 15 år för den som vill ingå äktenskap inför svensk myndighet är tillräcklig för att helt eliminera ur samhällelig synpunkt stötande äktenskap med underåriga.

SIV pekar på att inom vissa invandrar- och minoritetsgrupper ingås äktenskapet efter överenskommelse mellan föräldrarna utan parternas medverkan. Detta förfarande strider mot en modern syn på barn som självständiga individer såsom den t. ex. kommit till uttryck i betänkandet (SOU 1979:63) Barnets rätt. Då den sexuella debuten bland svenska ungdomar sker allt längre ner i åldrarna anser SIV att ett äktenskap mellan mycket unga människor därför inte behöver innebära något annorlunda i detta avseende. Allvarigare är det om kvinnan i mycket unga år blir gravid. På grund av äktenskapet kan skolgång och yrkesutbildning bli eftersatta.

Eftersom det är kvinnan som är mest utsatt motverkas enligt SIV strävandena i samhället för ökad jämlikhet mellan könen. SIV anser att dessa äktenskap sannolikt också kan utsättas för svåra påfrestningar i en miljö så helt annorlunda hemlandets.

För SIV:s vidkommande har äktenskap med underåriga även aktualiserats vid handläggningen av tillståndsärenden. SIV har följande praxis på området. Utlänning, som återoppar äktenskap med härvarande person som skäl för att få stanna i landet, meddelas tillstånd under förutsättning att båda parter inte längre är skolpliktiga enligt svensk lag. Undantag härifrån görs om makarna har barn eller annars särskilda skäl föreligger.

SIV framhåller vidare att en möjlighet att lagstiftningsvägen begränsa i Sverige ingångna äktenskap med underåriga kan vara att femtonårsgränsen i 1904 års lag höjs. Ett annat sätt kan vara att ge ökat utrymme för domicilprincipen, dvs. låta svensk lag bli tillämplig även på utlänning. Däremot kan det enligt SIV vara svårare att begränsa giltigheten här i landet av äktenskap med underåriga som ingås utomlands. SIV finner samtidigt anledning understryka, att en begränsning av äktenskap med underåriga inte enbart får ses som en lagteknisk fråga. Vi har här att göra med ett hävdvunnet kulturmönster, som kanske inte alltid låter sig påverkas av lagändringar. Kontakten med svensk kultur och svensk syn på barn och äktenskap torde enligt SIV på sikt kunna medföra förändringar. Framgång härmed förutsätter dock invandrarnas och minoriteternas egen medverkan.

Sammanfattningsvis anser SIV att äktenskap med underåriga innehåller inslag som knappast låter sig förenas med dagens samhälle och människosyn. Det finns därför all anledning att kartlägga förekomsten av sådana äktenskap. Detta menar SIV kan bli en uppgift för den invandrapolitiska kommitté som regeringen kommer att tillsätta under 1980.

Länsstyrelsen i Stockholms län anför i sitt yttrande att underåriga invandrarungdomars rätt att utan prövning ingå äktenskap i Sverige kan begränsas genom ändring av gällande lagstiftning. Ett sätt vore att höja den nu gällande femtonårsgränsen. Länsstyrelsen begär regelmässigt yttrande av social nämnd i dispensärenden. En höjning av åldersgränsen skulle således enligt länsstyrelsen innebära att den underåriga, genom den utredning som företas av respektive socialförvaltning, fick kontakt med och stöd av socialarbetare. Vidare skulle socialförvaltningen kunna utreda om den underåriga själv önskade ingå äktenskap.

Länsstyrelsen anser att en lagändring skulle kunna medföra att invandrarungdomar i större utsträckning än för närvarande återvänder till hemlandet för att gifta sig där. Detta bör dock inte förhindra att den lagliga möjligheten att inför svensk myndighet ingå äktenskap bättre anpassas till i Sverige gällande värderingar. Däremot torde det inte vara lämpligt att begränsa giltigheten av utländsk medborgares äktenskap ingången i hemlandet.

Länsstyrelsen tillstyrker en kartläggning av utländska underårigas gifter-

mål och vill påtala vikten av att dessa ungdomar ges möjlighet till stöd och hjälp vid konflikter mellan hemlandets traditioner och i Sverige gällande värderingar.

Sociala centralnämnden i Södertälje har som eget yttrande överlämnat ett tjänsteutlåtande från socialförvaltningen i Södertälje kommun, dock med det tillägget att åldersgränsen i 1904 års lag bör höjas till 18 år.

I socialförvaltningens utlåtande redovisas följande statistiska uppgifter.

Under åren 1976–1979 har på begäran av länsstyrelsen i Stockholms län i sammanlagt 10 fall avgivits yttrande i ärenden om äktenskapsdispens. Ärendena, som alla gällde kvinnor, avsåg fem svenskor och fem utländskor.

Antalet gifta utländskor som varit underåriga vid äktenskapets ingående och som fått barn åren 1978 och 1979.

År	Ålder	Antal
1978	14 år	1
	15	7
	16	12
	17	12
1979	14	2
	15	6
	16	6
	17	20

S:a 66, varav 51 turkiskor, 10 syriskor och 5 andra utländskor.

Sammanlagda antalet vigslar inskrivna i Södertälje, Tveta, Västertälje och Östertälje församlingars äktenskapsböcker, där någon av personerna ej fyllt 18 år.

År	15 år	16 år	17 år
1973	1	1	3
1974		4	4
1975			3
1976	1	3	3
1977	5	4	15
1978	2	8	9
1979	1	6	8

(Ett antal av ovanstående vigslar har skett i utlandet, efter hindersprövning i utlandet.)

I utlåtandet anförs vidare att Södertälje socialförvaltnings s. k. "assyrien-grupp", som handlägger assyriska/syrianska ärenden, ofta mött kvinnor som ingått äktenskap som underåriga. Flertalet av dessa har gift sig i hemlandet. Ett problem i sammanhanget är enligt utlåtandet att den ålder som står i flickornas hemlandspass inte alltid är korrekt. Det har även förekommit att flickor som varit skolpliktiga enligt åldern i passet får sitt pass ändrat i hemlandet så att deras nya ålder medger äktenskap enligt svensk lag. Dessa iakttagelser har, framhålls vidare, bekräftats i kontakter som gruppen haft med den särskilda invandarmottagning som finns i stadsdelen Ronna samt genom rapporter från flera grundskolor med stora grupper av invandrarelever.

Socialförvaltningen i Södertälje framhåller sammanfattningsvis att frågeställningarna kring äktenskap med underåriga berör ett stort och komplext område samt att femtonårsgränsen i 1904 års lag bör höjas.

Utskottet

I betänkandet behandlas motion 1979/80:155 vari begärs en kartläggning av utländska minderårigas giftermål och förslag till åtgärder som skall syfta till att begränsa sådana barnäktenskap.

Enligt 2 kap. 1 § giftermålsbalken (GB) får den som är under 18 år inte ingå äktenskap utan tillstånd av länsstyrelsen i det län där den underårige har sitt hemvist. GB är emellertid inte tillämplig när utländska medborgare gifter sig här i landet utan då gäller i stället bestämmelserna i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap. Lagen bygger på nationalitetsprincipen, dvs. att medborgarskapet är avgörande för vilka rättsregler som skall tillämpas. Vissa andra länders internationella privaträtt bygger på domicilprincipen, som innebär att vederbörandes hemvist får styra valet av rättsregler. Enligt 1 kap. 1904 års lag gäller som huvudregel att om en utlänning vill ingå äktenskap skall hans eller hennes rätt därtill prövas enligt lagen i den stat där han eller hon är medborgare. Utländsk medborgare som sedan minst två år har hemvist här i landet eller i annan främmande stat kan dock få sin rätt att ingå äktenskap prövad enligt svensk lag. Även en svensk medborgare som sedan minst två år har hemvist i främmande land kan få rätten att ingå äktenskap prövad enligt lagen i den staten. Ett ytterligare undantag från huvudregeln är att den som är under 15 år inte får ingå äktenskap i Sverige utan tillstånd av länsstyrelsen (1 kap. 3 § första punkten) även om rätten att ingå äktenskap skall prövas enligt utländsk lag. Även vissa andra äktenskapshinder skall iaktas oavsett vilken lag som skall tillämpas.

Beträffande ett äktenskap som ingåtts utomlands gäller enligt 1904 års lag att det anses giltigt i Sverige om det är giltigt antingen i den stat där det ingicks eller i den eller de stater som mannen och kvinnan var medborgare i och detta även om den svenska rätten lägger hinder i vägen för äktenskap. Detta

innebär exempelvis att ett äktenskap där ena parten är under 15 år blir gällande i Sverige om det ingåtts i ett land som medger äktenskap med underåriga.

I motionen understryks betydelsen av att vi i Sverige visar stor tolerans gentemot invandrarnas kultur och traditioner. Samtidigt finns det dock enligt motionären vissa inslag i invandrarnas kulturella mönster som inte bör accepteras. Dit hör att minderåriga flickor gifts bort. Det framhålls att flickorna sällan har något att själva säga till om och att giftermålen många gånger sker mot deras vilja. Motionären påpekar att det saknas uppgifter om hur många dispensansökningar beträffande äktenskap med minderåriga invandrarflickor som kommer in till länsstyrelserna per år och om på vilka grunder sådana ansökningar bifalls eller avslås. Han anser att en kartläggning av dessa förhållanden skulle vara första steget mot en minskning av antalet barnäktenskap. Undersökningen bör också avse hur ofta den svenska lagstiftningen kringgås genom att flickorna tas med till sitt hemland och där gifts bort och sedan återförs till Sverige.

Som socialutskottet framhåller i sitt yttrande över motionen har svensk barnvårdsdagstiftning utformats i enlighet med principen att alla barn under 18 år som vistas i Sverige skall erhålla samma skydd mot övergrepp och olämplig behandling oavsett om de är svenska eller utländska medborgare. Den nuvarande svenska lagstiftningen utgör dock ett bräckligt skydd för underåriga mot såväl påtvingade som för tidiga äktenskap i övrigt. I likhet med socialutskottet anser lagutskottet att till problembilden vid för tidiga äktenskap för flickor hör bl. a. att skolgången och yrkesutbildningen kan bli eftersatta. Dessa omständigheter kan i sin tur leda till svåra påfrestningar och försvåra anpassningen i det svenska samhället.

Såväl i de remissyttranden som avgivits över motionen som i socialutskottets yttrande har förordats att den av motionären begärda kartläggningen kommer till stånd. Även lagutskottet anser det angeläget att en undersökning sker beträffande de dispensansökningar som ges in till länsstyrelserna. Som socialutskottet framhållit bör i samband med undersökningen också belysas bl. a. i vad mån utländska flickor bosatta i Sverige ingår äktenskap tidigare än svenska flickor vare sig invandraräktenskapen ingås i hemlandet eller här i landet. Lagutskottet anser vidare i likhet med socialutskottet att utredningsuppdraget bör omfatta framläggande av förslag till de åtgärder av lagstiftningsnatur eller av annat slag som framstår som påkallade med hänsyn till resultatet av den gjorda kartläggningen. Det får ankomma på regeringen att närmare bestämma formerna för utredningsarbetets bedrivande.

Ställningstagandet innebär att lagutskottet tillstyrker bifall till motionen.

Utskottet hemställer

att riksdagen med anledning av motion 1979/80:155 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om utredning angående utländska minderårigas giftermål.

Stockholm den 4 december 1980

På lagutskottets vägnar

LENNART ANDERSSON

Närvarande: Lennart Andersson (s), Inger Lindquist (m)*, Stig Olsson (s), Elvy Nilsson (s), Arne Andersson i Gamleby (s), Martin Olsson (c), Ingemar Konradsson (s), Olle Aulin (m), Marianne Karlsson (c), Bengt Silfverstrand (s), Margot Håkansson (fp), Margareta Gard (m)*, Stina Andersson (c), Olle Grahn (fp) och Ingrid Segerström (s).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

Socialutskottets yttrande

1980/81:2 y

om äktenskap med minderåriga

Till lagutskottet

Lagutskottet har beslutat bereda socialutskottet tillfälle att avge yttrande över motion 1979/80:155 av Hans Petersson i Röstånga (fp) om åtgärder för att begränsa äktenskap med minderåriga.

På lagutskottets begäran har yttranden över motionen avgivits av socialstyrelsen, statens invandrarverk, länsstyrelsen i Stockholms län samt sociala centralnämnden i Södertälje.

Utskottet

I motionen hemställs att riksdagen hos regeringen begär en kartläggning av utländska minderårigas giftermål i enlighet med vad som framförts i motionen samt förslag till åtgärder för att begränsa dessa barnäktenskap.

Kartläggningen skulle enligt motionären avse uppgifter om hur många ansökningar om minderåriga invandrarflickors giftermål som kommer in per år till länsstyrelserna och på vilka grunder sådana ansökningar bifalls eller avslås. Vidare skulle undersökas hur ofta den svenska lagstiftningen kringgås genom att flickorna tas med till sitt hemland för att giftas bort i enlighet med hemlandets lag.

Socialstyrelsen tillstyrker motionärens hemställan om en kartläggning av utländska minderårigas giftermål och förslag för att begränsa dessa barnäktenskap. Invandrarverket och länsstyrelsen tillstyrker också en sådan kartläggning och diskuterar olika former för begränsning av äktenskapen. Sociala centralnämnden föreslår att den åldersgräns som nu gäller för utländska medborgares rätt att utan dispens ingå äktenskap i Sverige, 15 år, skall höjas till 18 år.

Åldersgränsen för ingående av äktenskap är i nordisk lagstiftning 18 år. Den som är yngre kan dock få dispens. Någon nedre gräns för dispens finns inte.

I Europa i övrigt varierar åldersgränsen i allmänhet mellan 18 och 15 år för flickor. Undantag utgör Grekland där åldersgränsen är 14 år och Spanien där den är 12 år. Dispensmöjligheter finns i de flesta länder men begränsas i många fall av en nedre åldersgräns.

Svensk barnavårdslagstiftning har utformats i enlighet med principen att alla barn under 18 år som vistas i Sverige skall erhålla samma skydd mot övergrepp och olämplig behandling oavsett om de är svenska eller utländska medborgare.

Den nuvarande svenska lagstiftningen utgör ett bräckligt skydd för underåriga mot såväl påtvingade som för tidiga äktenskap i övrigt. Till problembilden vid för tidiga äktenskap för flickor hör bl. a. att skolgången och yrkesutbildningen kan bli eftersatta. Dessa omständigheter kan i sin tur leda till svåra påfrestningar och försvåra anpassningen i det svenska samhället.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts framstår det enligt socialutskottets mening som angeläget att det görs en sådan kartläggning som motionären har hemställt om. Därvid bör det som motionären föreslagit göras en undersökning av de dispensansökningar som inges till länsstyrelserna. Vidare bör bl. a. belysas i vad mån utländska flickor bosatta i Sverige ingår äktenskap tidigare än svenska flickor antingen det sker i Sverige eller vid besök i hemlandet. Socialutskottet anser att utredningen också bör omfatta förslag till åtgärder av lagstiftningsnatur eller av annat slag som framstår som påkallade med hänsyn till resultatet av den gjorda kartläggningen.

Utskottet tillstyrker således motion 1979/80:155.

Utskottet vill slutligen erinra om att tre svenska delegater i april 1980 i Europarådsförsamlingen har väckt en motion om rekommendation rörande påtvingade äktenskap med minderåriga. I motionen yrkas att ministerkommittén inbjuder medlemsstaternas regeringar att vidta erforderliga åtgärder för att tillförsäkra minderåriga bättre skydd mot påtvingade och för tidiga äktenskap. Ställning har ännu inte tagits till frågan om motionen skall bli föremål för sakbehandling.

Stockholm den 12 november 1980

På socialutskottets vägnar
GÖRAN KARLSSON

Närvarande: Göran Karlsson (s), Gabriel Romanus (fp), Karl Leuchovius (m), Rune Gustavsson (c), Evert Svensson (s), Mårten Werner (m), Blenda Littmarck (m), Kjell Nilsson (s), Sven-Gösta Signell (s), Kersti Swartz (fp), Stig Alftin (s), Karin Israelsson (c), Maria Lagergren (s), Märta Fredrikson (c)* och Anita Persson (s).

* Ej närvarande vid yttrandets justering.